

Dayım: Bir İnsanoğlunun Portresi

My Uncle: A Portrait of a Wise Man

Rasim Özgür Dönmez*

Keywords

Geçtiğimiz Temmuz ayında vefat eden meslektaşımız Ali Can hakkında yeğeni tarafından kaleme alınmış anı yazısıdır.

Anahtar Sözcükler: *Ali Can; Türk Kütüphaneciliği; Türkiye.*

Abstract

This is a memoir written by his nephew about our colleague Ali Can, who passed away in last July.

Keywords: *Ali Can; Turkish Librarianship; Turkey.*

Bu yazının başlığında dayım Ali Can'ın ismi yok. Çünkü ismini kullanırsam sadece benim dayım olduğu algısı ortaya çıkar ve bencillik yapmış olurum. Dayım yalnızca benim değil; tüm düşkünlerin, sokakta yaşayanların ve düşen her canlının dayısıydı. Çünkü o tüm canlılara çok değer verir ve onların sorununu dert edinirdi. O yüzden ona yalnızca dayım demekle fayda görüyorum. Belki de hepimizin dayısı demeliydim.

Dayım Kayseri Talas doğumludur, ancak dedemin görevi yüzünden Can ailesi Orta Anadolu'da bir oraya bir buraya savrulurken uzun bir virgülü Ankara Kalecik'te koymuştur. Burası uzun bir virgüldür çünkü annem babamla evlenmiş, küçük dayım orada liseyi bitirmiş ve bu metnin yazarı orada doğmuştur. Hepimizin hayatına damga vuran bir yerdir Kalecik. Kimsenin çok gitmek istemeyeceği ama aklından da çıkaramadığı tuhaf bir mekândır. Ama konu mekân değil adını söylemediğim dayım, onu bazı tanıyanların ona ayıp ettikten sonra bile özür dilemek istediği dayısı. Bende dayımı, bende dayımı izin verirseniz anlatayım.

Aklım başıma gelmeye başladığı zamanlar -3-4 yaşlarımda- dayımı algılamaya başladım. Kürke benzeyen kahverengi montuyla uzun sakallı genç birisi eve gelir, bana bir sürü oyuncak getirir ve o kocaman kütüphanesinin yanında saatlerce çalışır, demlik demlik çay eşliğinde bana bir şeyler anlatırdı.

Dayımla ilgili hatırladığım diğer şey ise hep telaşlı oluşuydu. Telaşının ise iki sebebi vardı. Ya birilerine yardım etmek için koşar ya da kendi sorunlarıyla uğraşırdı. Kendisini kendisine bıraksan birilerinin dertlerini dert edinip koşmaktan hiç beis görmezdi, kendi dertleri ise onun koşması gereken bir zorunluluktuktu. Yaşam mücadelesi işte... Her birimiz gibi para

---

* Prof. Dr. Abdullah Gül Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dekanı. e-posta: rozgurdonmez@gmail.com
Prof. Dean of Abdullah Gul University School of Humanities and Social Sciences, Turkey.

kazanması gerekiyordu. Bitirdiği üniversitedeki bölüm ve sevdiği binlerce kitabını göz önüne alırsak kendi ilgi alanına göre bir yerde çalışıyordu, Kültür Bakanlığında. Ülkemizin kültürünün oluşturulduğu kurumda, ama çok istiyor muydu? Cevabını bende bilmiyorum. Ancak Kültür bakanlığı TÜYATOK Şubesindeki işini ve arkadaşlarını çok seviyordu.

Dayım bazı memur olmaktan gocunanlardan farklı olarak memur olmayı içselleştirmiş bir insandı. Memurluk dedelerinin genlerinden geliyordu, ancak memurluk kimliği dayıma oldukça dar geliyordu. Hatta bir keresinde; bu kadar kitabı belli bir konuda alsaydım ordinaryüs olurdu diyecek kadar bir kebikeçti. O hayatı Diyojen kadar büyük yaşayan, memurluğun sınırlarını fersah fersah aşan gizli bir anarşistti, kimsenin onun anarşist olduğunu bilmediği ve adını burada anmadığım dayım. Neden mi böyle söylüyorum? Dayım hayattan çok keyif alır; okur, yazar, saz/ gitar çalar fotoğraf çeker ve hatta iyi futbol oynardı. Futbolda lakabı da Pire Ali'ydi. Orada da telaşlıydı demek ki!

Dayım her 68'li ve bir memur çocuğu olarak hep toplum için var olduğumuzu düşünürdü. Her ne kadar kendisini muhalif olarak addetse de sonuna kadar demokrat bir insan olduğu için Cumhuriyet'in kamusallık, halkçılık ve vatanperverlik prensiplerine sıkı sıkıya bağlıydı. Bu yüzden hayatı boyunca hiçbir zaman üç nedenden dolayı uçlara gidemedi. Birincisi, O bir Cumhuriyetçiydi, ikincisi, hayatı ve insanları hangi görüşten olursa olsun çok sever ve güvenirdi ve üçüncüsü, hayatın maddi meşakkatlerinden dolayı hep telaş ederdi. Yine ne kadar geleneklere muhalif olduğunu iddia etse de hiçbir zaman geleneklere karşı durmadı. Nehrin akışının tersine gitmezdi dayım. O bir memurdu, hatta memuroğlu bir memur; ama memurluk kimliğinin çok dar geldiği bir memur.

Akıntıya karşı yüzmedi dayım, yüzemezdi. Çünkü kimseyi kırmak istemezdi. Ailesini ise hiç kırmak istemezdi. Evin zorlamasına dayanamadı, ilk evliliğini yaptı ama mutlu olamadı. İkinci evliliğini yapacağı müstakbel eşini ne ailesi biliyordu ne de ailesinin bir ferdi olarak ben. Yalnızca şu şiirini biliyordum;

“Seni görmeden önce alkoliktim.

Seni gördüm melankolik oldum”

İkinci evliliğini yaptı dayım. Hülya yengemle evlendi. Kütüphaneciydi yengem. Dikkatinizi çekerim kütüphaneci, kendisi gibi çok meraklı ve kendisi gibi çelebi. Memurluğun sınırlarını aşındırıyor, hayatın dibini yaşıyor derken 1998 yılında kansere yakalandı dayım. Ne çok ağladı annem, ne çok üzüldük beraber. Üstüne üstlük büyük ailevi sorunlar da beraberinde gelince - dedemin ciddi sağlık sorunları gibi- şu kadar söyleyeyim: “çok üzüldük”.

Akıntıya karşı aksiyon olarak yüzmeyen dayım akıntıya karşı büyük kulaçlar atmaya başladı. Hatta radyoloji ve kemoterapi olurken benimle o dönemki bazı siyasal akımların demokrat olamayacağına dair saatlerce teolojik ve politik olarak tartışıyordu. Anladığınız üzere ben olacağını yönünde tartışırken, o ise bunu bir totoloji olarak görüyordu. Ama o, hastalığa direniyordu. Direnmek için değil yaşaması gereken hayatı yaşıyordu. Biz de ailesi olarak ona yardım ediyorduk.

Sonunda kurtuldu canım dayım. Ölümüne karşı kazanmaya demeyeyim ama kanser denen sinsi şeytana karşı zafer kazanmasına ne kadar sevindik. Bir de emekli oldu ve devlet memurluğu gömleğini üstünden çıkardı. Yeni bir hayat başladı onun için. İnsan seven, düşenlerin yanında olan dayım kendine yeni bir misyon biçti. Toplumun memuru olacaktı. Yılmadan yengemle bir sürü sivil toplum örgütüne girdi. Muhtaçlara, doğaya, ihtiyacı olan

hayvanlara hep yardım etti. Dil Derneği isminde bir derneğin olduğunu, çok önemli işler yaptığını ve kendisinin de oraya üye olduğunu ilk ondan duydum. Hatta Avanos'taki cenaze töreninde Avanos'a büyük bir kütüphane kurma projesi olduğunu da ilk defa duymuştum. Laf aramızda hepimize insan olmanın ne kadar güzel, zevkli ve bir o kadar da zor bir zanaat olduğunu gösteriyordu dayım.

Dayım, aynı zamanda da hobilerini bir profesyonel olacakmış gibi geliştiriyordu. Ama bunu da toplum için yapmaya çalışıyordu. Fotoğrafçılığı geliştirip manzara fotoğrafı çekmek yerine Ankara varoşlarında insanın girmeye korktuğu yerlere girip insanlarla sohbet ediyor, sıradan insanların irinliymiş gibi baktıkları travestilerin hayatta karşılaştığı zorlukları fotoğraflıyordu. Çok sevdiği okuma, yazma hobisinden yana hakkını da 14. yüzyılda kullanılan Türkçe kelimeleri bir bir bulup Türkçeye kazandırmak için kullanıyordu. Yaşamı adeta Fethi Arslan'ın dizelerindeki gibi yaşıyordu:

“Yaşamak müşkül iştir

Aldanma Güneş`in her gün hazırca doğuşuna

yaşamak bir imkansız başarmaktır aslında”

Ahh dayım! Güzel dayım! Her hikâyenin sonu gibi telaşla, kimseye bir şey söylemeden terk ettin bizi dayım. Arkasında onlarca görünen ve görünmeyen eserle. Biri de naçizane bu metnin yazarıdır. Hiç gitmeyecekmiş gibi kendini bize alıştırıp, insan olmanın hatta insanoğlu insan olmanın ne kadar güzel bir şey olduğunu hatırlatarak çekti gitti dayım. Dayım, tüm ihtiyacı olanların dayısı... Seni hiç unutmayacağız. Zaten unutulmamak için kalbimize kendini kazıdın gittin.